

Er wordt landelijk veel aandacht gevraagd voor het alcoholgebruik van ouderen. Deze factsheet geeft inzicht in het alcoholgebruik van 55-plussers in de regio Rotterdam-Rijnmond. Ook komt de relatie tussen alcoholgebruik en de (psychische) gezondheid van ouderen aan bod.

De gevolgen van alcoholgebruik

Oudere mensen die overmatig drinken hebben een groter risico op gezondheidsproblemen dan jongere overmatige drinkers. Ouderen hebben minder lichaamsvocht en meer lichaamsvet en de lever en nieren werken minder goed. Het gebruik van een zelfde hoeveelheid alcohol leidt daardoor tot hogere bloedspiegels, lagere tolerantie en snellere intoxicatie en orgaanschade. Daarnaast gebruiken ouderen vaker medicijnen. Van veel medicijnen is bekend dat ze niet goed samengaan met alcohol. Overmatig alcoholgebruik bij ouderen kan leiden tot veel lichamelijke en psychische aandoeningen, zoals hoge bloeddruk, maag- en darmproblemen, angsten en depressie. Bovendien vergroot overmatig alcoholgebruik de kans op vallen.

Matig alcoholgebruik heeft ook bij ouderen positieve effecten, zoals het verkleinen van de kans op hart- en vaatziekten, een gunstige werking op cognitieve functies en het verkleinen van het risico op dementie (1).

Alcoholgebruik en verslavingszorg

In 2009 had bijna de helft van alle 70.000 hulpvragers in de verslavingszorg een alcoholgerelateerd probleem (2). In 2007 was het aantal hulpvragers van 55 jaar en ouder ruim 7.200. Hoewel de meeste hulpvragen afkomstig zijn van 25- tot 55-jarigen, stijgt de hulpvraag van ouderen veel sneller. In de periode tussen 1998 en 2007 is het aandeel 55-plussers met een aan alcohol gerelateerde hulpvraag bijna verdubbeld.

Een kwart van de ouderen die in 2007 contact zocht met de verslavingszorg heeft nooit eerder hulp gevraagd voor zijn of haar alcoholprobleem, terwijl 80% al langer dan 5 jaar een alcoholprobleem heeft. Een derde van 55-plussers met een hulpvraag is vrouw. Bij hulpvragers jonger dan 55 jaar is een kwart vrouw. Veruit de meeste hulpvragers (94%) zijn van Nederlandse afkomst (3).

Definities

- **Overmatig alcoholgebruik:**
Mannen zijn overmatige drinker als zij meer dan 21 glazen alcohol per week drinken. Voor vrouwen ligt de grens op 14 glazen per week.
- **Risico drinken:**
Mensen die overmatig drinker zijn en bij wie daarnaast sprake is van alcoholafhankelijkheid.

Alcoholgebruik in Rotterdam-Rijnmond

Bijna 80% van de ouderen in de regio Rotterdam-Rijnmond drinkt wel eens alcohol.

Ouderen drinken de volgende soorten alcohol:

- 62% drinkt wijn, sherry, port, vermout;
- 36% drinkt bier;
- 26% drinkt gedistilleerde drank, zoals jenever, whisky, vieux;

Factsheet

juni 2011

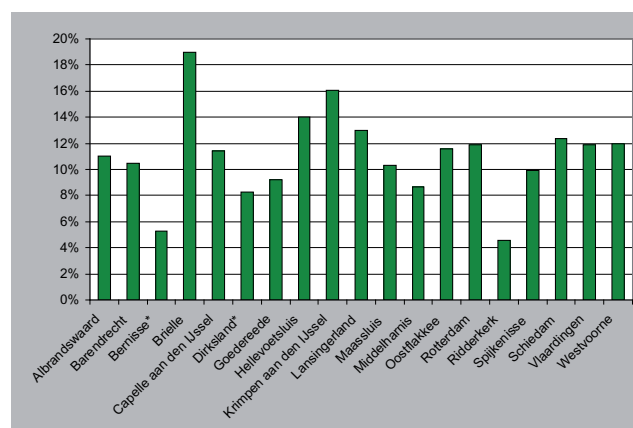
Alcoholgebruik van ouderen in de regio Rotterdam-Rijnmond

- 18% drinkt likeur, advocaat, bessenjenever of citroenjenever;
- 6% drinkt alcoholhoudende drank gemengd met frisdrank of vruchtensap.

De ouderen die wel eens alcohol drinken, drinken gemiddeld 11 glazen alcoholhoudende drank per week verspreid over gemiddeld 4 dagen in de week. Mannen drinken meer dan vrouwen. Mannelijke 55-plussers drinken gemiddeld 14 glazen per week, terwijl vrouwen 8 glazen per week drinken.

Overmatig alcoholgebruik

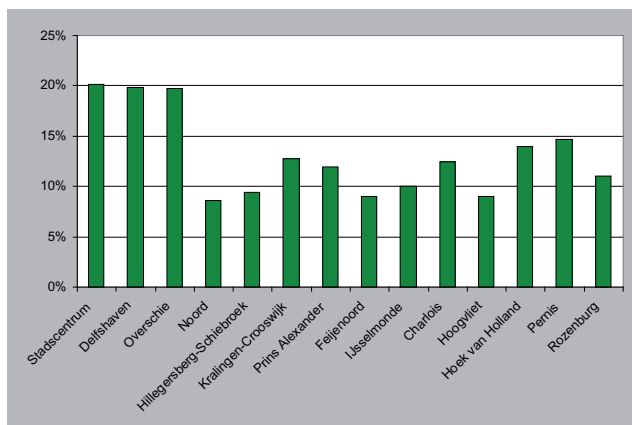
Ouderen in de regio Rotterdam-Rijnmond zijn vaker overmatige drinkers dan inwoners van 16 tot 55 jaar. In de regio is 12% van de 55-plussers een overmatige drinker. Dit zijn bijna 40.000 ouderen (tabel 1). Van de 16- tot 55-jarigen is 9% overmatig drinker.

Figuur 1 Overmatig alcoholgebruik per gemeente

In Brielle wonen meer overmatige drinkers dan in de rest van de regio (19%). In Ridderkerk wordt door minder inwoners dan in de andere gemeenten overmatig gedronken. De aantallen respondenten in Bernisse en Dirksland zijn te laag om verantwoorde uitspraken te kunnen doen over verschillen met andere gemeenten.

In vergelijking met de andere deelgemeenten in Rotterdam heeft de deelgemeente Delfshaven meer overmatige drinkers (20%).

Figuur 2 Overmatig alcoholgebruik per deelgemeente

Tabel 1 Geschat aantal 55-plussers dat overmatig alcohol drinkt per gemeente

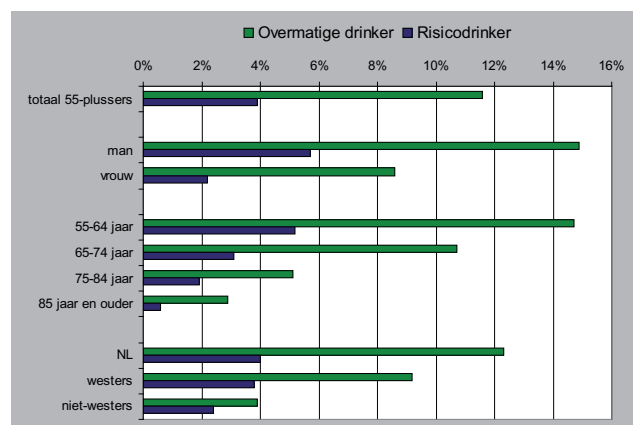
Gemeente	Overmatige drinkers
Regio totaal	39.200
Albrandswaard	700
Barendrecht	1.200
Bernisse	200
Brielle	900
Capelle a/d IJssel	2.100
Dirksland	200
Goedereede	300
Hellevoetsluis	1.600
Krimpen a/d IJssel	1.500
Lansingerland	1.600
Maassluis	1.100
Middelharnis	500
Oostflakkee	400
Ridderkerk	700
Rotterdam	18.200
Schiedam	2.600
Spijkernisse	2.000
Vlaardingen	2.700
Westvoorne	600

Risicodrinkers

Van de inwoners van 55 jaar en ouder in de regio is 4% een risicodrinker. Dit zijn ruim 13.000 ouderen. Deze mensen zijn niet alleen overmatige drinkers, maar zijn ook in meer of mindere mate geestelijk afhankelijk van alcohol.

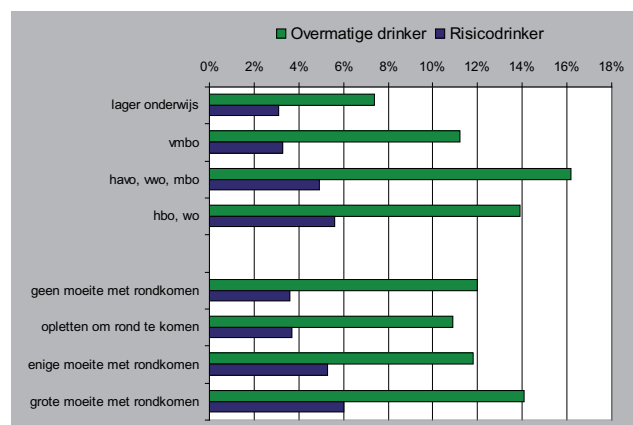
Risicogroepen

Mannen zijn vaker overmatige drinker en/of risicodrinker dan vrouwen en het gebruik van alcohol neemt af met de leeftijd. Niet-westerse allochtonen gebruiken minder alcohol dan autochtonen of westerse allochtonen (figuur 3).

Figuur 3 Alcoholgebruik naar geslacht, leeftijd en herkomst

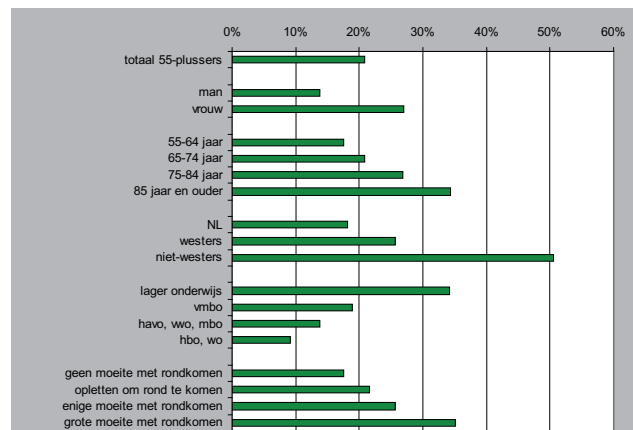
Laagopgeleiden zijn minder vaak overmatige drinker dan 55-plussers met een hogere opleiding.

Figuur 4 Alcoholgebruik naar opleidingsniveau en moeite met rondkomen van het inkomen

Geheelonthouders

21% van de ouderen drinkt geen alcohol. Twee derde van hen heeft nooit alcohol gedronken. Een derde van hen deed dit vroeger wel, maar is minstens een jaar geleden gestopt met drinken.

Figuur 5 Geheelonthouders uitgesplitst naar achtergrondkenmerken

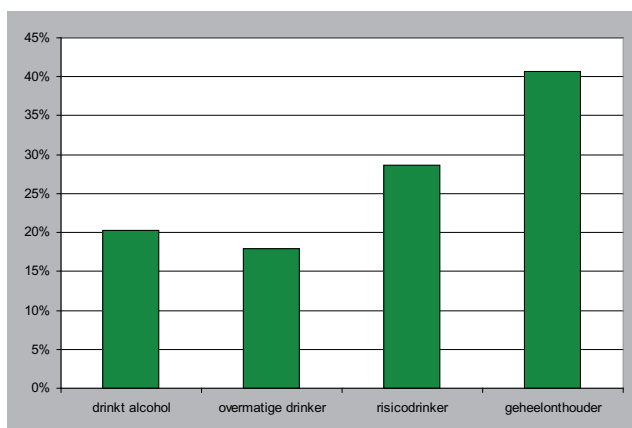
Vrouwen zijn vaker geheelonthouder dan mannen. Het aandeel geheelonthouders neemt toe met de leeftijd. Verder zijn ouderen van niet-westerse herkomst en

lager opgeleiden vaker geheelonthouder. Hoe meer moeite ouderen moeten doen om rond te komen van hun inkomen, hoe vaker zij geheelonthouder zijn. In het onderzoek is geen navraag gedaan waarom mensen geen alcohol drinken. Bij de groep ex-drinkers is het aannemelijk dat zij vanwege gezondheidsredenen gestopt zijn met drinken. De groep die nooit gedronken heeft, kan dit vanwege levensovertuiging nooit gedaan hebben, maar ook gezondheidsredenen zouden een rol kunnen spelen. De groep geheelonthouders komt grotendeels overeen met de groep inwoners met een lage sociaaleconomische status (ses), van wie bekend is dat zij een slechtere gezondheid hebben. In het vervolg van deze factsheet is te zien dat geheelonthouders relatief ongezond zijn. Het onderzoek waar deze gegevens op zijn gebaseerd maakt het niet mogelijk oorzakelijke verbanden aan te tonen. Gezien de samenstelling van de groep lijkt het echter eerder te worden veroorzaakt door een lage ses dan door het niet drinken van alcohol.

Alcoholgebruik en ervaren gezondheid

Een kwart van de ouderen ervaart de eigen gezondheid als matig of slecht.

Van de 55-plussers die wel eens alcohol drinken, ervaart 20% de gezondheid als matig of slecht. Mensen die overmatig drinken ervaren hun gezondheid even vaak als matig of slecht als mensen die niet overmatig drinken. Risicodrinkers ervaren hun gezondheid wel vaker als matig of slecht dan mensen die met mate alcohol drinken. Dit verschil is te verklaren door de alcoholafhankelijkheid.

Figuur 6 Percentage 55-plussers met een matig of slecht ervaren gezondheid naar alcoholgebruik

41% van de geheelonthouders ervaart de gezondheid als matig of slecht. Bij ex-drinkers is dit percentage 47%. Van de mensen die nooit alcohol dronken, ervaart 38% de gezondheid als matig of slecht.

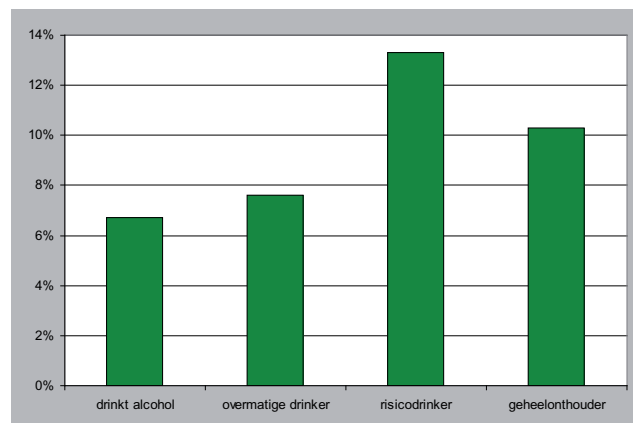
Alcoholgebruik en eenzaamheid

8% van de 55-plussers is ernstig eenzaam.

Van de 55-plussers die wel eens alcohol drinken, is 7% ernstig eenzaam. Mensen die overmatig drinken maar niet afhankelijk zijn van alcohol zijn even vaak ernstig eenzaam als mensen die matig alcohol drinken. Risicodrinkers zijn vaker ernstig eenzaam dan mensen die met mate alcohol drinken. Dit verschil is te verklaren door de alcoholafhankelijkheid.

10% van de geheelonthouders is ernstig eenzaam.

Ex-drinkers zijn vaker eenzaam dan mensen die nooit alcohol hebben gedronken (13% tegenover 9%).

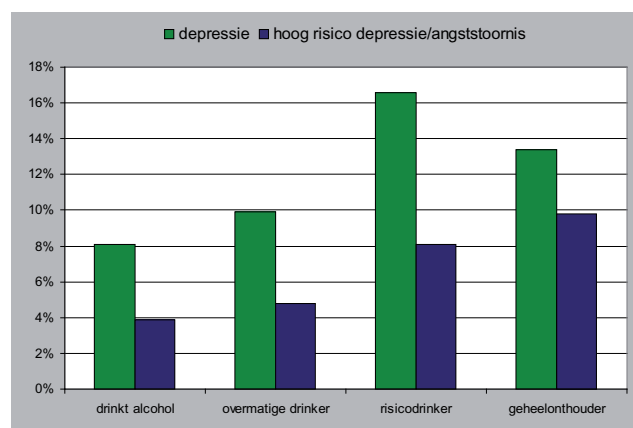

Figuur 7 Percentage 55-plussers dat ernstig eenzaam is naar alcoholgebruik

Alcoholgebruik en psychische gezondheid

Bijna één op de tien ouderen heeft in het jaar voorafgaand aan het onderzoek een depressie gehad. 6% van de ouderen heeft een hoog risico op het ontwikkelen van een depressie of angststoornis. Overmatige drinkers en met name risicodrinkers hebben vaker een depressie gehad in vergelijking met matige drinkers. Ook hebben deze groepen vaker een hoog risico op een depressie of angststoornis.

13% van de geheelonthouders heeft in het jaar voorafgaand aan het onderzoek een depressie gehad. Ex-drinkers hebben vaker een depressie gehad dan ouderen die nooit alcohol hebben gedronken (16% tegenover 12%). 10% van de geheelonthouders heeft een hoog risico op het ontwikkelen van een depressie of angststoornis. Hier is geen verschil tussen ex-drinkers en ouderen die nooit hebben gedronken.

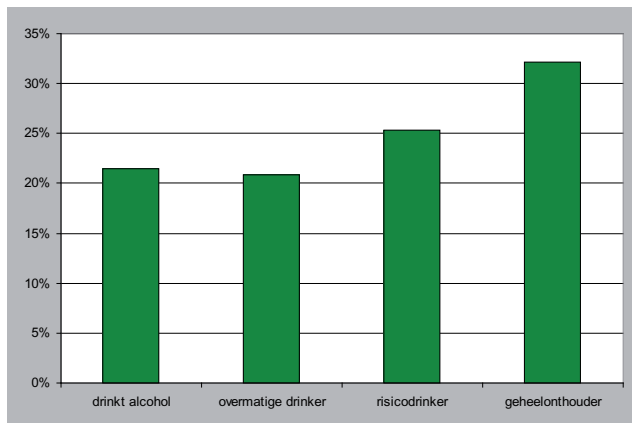

Figuur 8 Percentage 55-plussers dat een depressie gehad heeft of een hoog risico op een depressie of angststoornis heeft naar alcoholgebruik

Alcoholgebruik en regie over eigen leven

Het gevoel van voldoende regie over het eigen leven biedt bescherming tegen functionele achteruitgang en depressieve symptomen.

Wanneer mensen controle over hun leven en omgeving ervaren, zullen ze eerder zelf iets ondernemen in hun leven en omgeving. Bijna een kwart van de 55-plussers ervaart onvoldoende regie over het eigen leven.

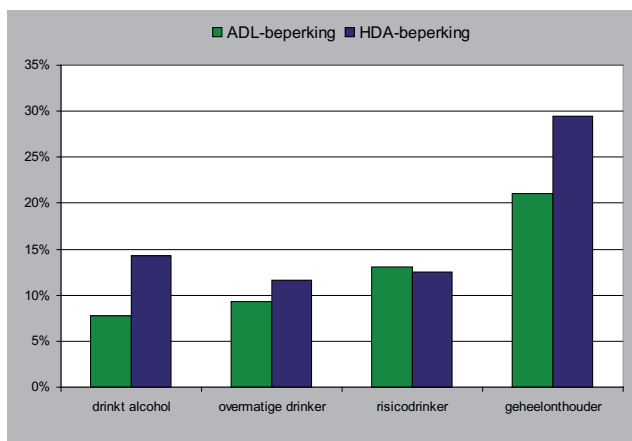
Figuur 9 Percentage 55-plussers dat onvoldoende regie over het eigen leven ervaart naar alcoholgebruik

Overmatige drinkers ervaren even vaak onvoldoende regie over het eigen leven als mensen die niet overmatig drinken. Hetzelfde geldt voor risicodrinkers. Geheelonthouders ervaren vaker onvoldoende regie over het eigen leven dan mensen die wel eens alcohol drinken.

Alcoholgebruik en beperkingen in dagelijkse activiteiten

Bij beperkingen wordt vaak onderscheid gemaakt in beperkingen bij Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen (ADL, zich wassen, eten en drinken en zich verplaatsen) en beperkingen bij Huishoudelijke Dagelijkse Activiteiten (HDA, dagelijkse boodschappen doen, afwassen en stofzuigen). 11% van de 55-plussers heeft een beperking in de ADL en 18% heeft een beperking in de HDA.

Zowel overmatige drinkers als risicodrinkers hebben vaker een ADL-beperking dan mensen die met mate alcohol drinken. Dit geldt niet voor HDA-beperkingen. Geheelonthouders hebben vaker beperkingen dan mensen die met mate alcohol drinken. Dit geldt zowel voor ADL- als HDA-beperkingen.

Figuur 10 Percentage 55-plussers met een ADL- of HDA-beperking naar alcoholgebruik

Preventie gericht op alcoholgebruik

Het doel van alcoholpreventie is het stimuleren van verantwoord alcoholgebruik en het voorkomen van de schadelijke gevolgen van alcohol. Net als volwassenen onder de 55 jaar zijn risicodrinkers van 55 jaar en ouder een belangrijke doelgroep voor preventie. Meer informatie over alcoholpreventie is te vinden op: www.nationaalkompas.nl/preventie/gericht-op-gezondheidsdeterminanten/preventie-gericht-op-leefstijl/alcohol/

Meer informatie

Deze factsheet en andere rapportages kunt u terugvinden op: www.gezondheidsatlasrotterdamrijnmond.nl

Bron en verwijzingen

Voor deze factsheet is gebruik gemaakt van gegevens van de gezondheidsenquête 2008/2009.

1. A. Risselada, M. Kleinjan, H. Jansen. Veilig drinken op leeftijd. Screening en behandeling van alcoholproblematiek bij ouderen in de huisartsenpraktijk. IVO. Rotterdam, mei 2009.
2. A.W. Ouweland, W.G.T. Kuijpers, D.J. Wisselink, E.B. van Delden. Kerncijfers verslavingszorg 2009. Landelijk alcohol en drugs informatie systeem. Stichting IVZ. Houten, september 2010.
3. S. Weingart. Alcohol en ouderen in de verslavingszorg in Nederland (1998-2007). Trimbos instituut. Utrecht, juni 2009.

Colofon

Dit is een uitgave van de GGD Rotterdam-Rijnmond.
Juni 2011

Auteur:
Bianca Stam b.stam@ggd.rotterdam.nl